

פרשת וירא / יצחק - מה כל כך מחריק פה בעצם?

בראשית פרק יז – (טו) ויאמר אלהים אל אברהם שרי אשתק לא תקרה את שמה כי שרה שמה : (טז) וברכתו אתה וגם נתני ממנה לך בן וברכתיה והיתה לגויים מלכי עמים ממנה יהיו : (ו) ויפל אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשיעים שנה תלך : (יח) ויאמר אברהם אל האלים לו שמעאל יהיה לפניך : (יט) ויאמר אלהים אבל שרה אשתק לילדך לך בן וקראת את שמו יצחק והקמתי את בריתך את ברית עולם לזרעו אחריו :

בראשית פרק יח – (ט) ויאמרו אליו איה שרה אשתק ויאמר הנה באhal : (ו) ויאמר שוב אשוב אלק' כת חיה והנה בן לשרה אשתק ושרה שמעת פתח האهل והוא אחורי : (יא) ו אברהם ושרה זקנים באים ביום חידל להיות לשרה אריה כנסים : (יב) ותצחק שרה בקרבה לאמר אחורי בלתי היתה לי עדנה ואדני זקן : (יג) ויאמר יעקב אל אברהם מה זה צחקה שרה לאמר האף אמנים אליך ואני זקנתי : (יז) היפלא מיקוק דבר למועד אשוב אלק' כת חיה ולשרה בן : (טו) ותבחש שרה לאמר לא צחקתי כי יראה ויאמר לא כי צחק :

בראשית פרק כא – (א) ויקוק פקד את שרה כאשר אמר ויעש יעקב לשירה כאשר דבר : (ב) ותћר ותלד שרה לאברהם בן לזכנו אשר דבר אותו אלהים : (ג) ויקרה אברהם את שם בנו הנולד לו אשר ילדה לו שרה יצחק : (ד) וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוחה אותו אלהים : (ה) ואברהם בן מאות שנה בהחולד לו את יצחק בנו : (ו) ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים כל השמע יצחק לי : (ז) ותאמר מי מל לאברהם היניקה בניהם שרה כי ילדתו בן לזכנו : (ח) וגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתח גוזל ביום הgamel את יצחק : (ט) ותרא שרה את בן הגור המערית אשר ילדה לאברהם מצחק : (ו) ותאמր לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק :

רש"י – ויפל אברהם על פניו ויצחק – זה תירוגם אנקלוט וחדי, לשון שמחה, ושל שרה לשון מחוץ. למדות שאברהם האמין ושם, ושרה לא האמין וולגלה. וזה שהקפיד הקדוש ברוך הוא על שרה ולא הקפיד על אברהם: וקראת את שמו יצחק – על שם הצחיק. ויש אומרים על שם יי' נסינות, וכי' שנה של שרה, וכי' ימים שניימול, וכי' שנה של אברהם.

מלבי"ם – וקראת את שמו יצחק ע"ש הצחיק, כי יולד באמות בדרך נס ופליאה, זו את אני רוצה שיצחקו כולם ויתפלאו על לידתו.

רש"ר הירש בראשית פרק יז – המפרשים נדחקו לפרש את 'ויצח' בביטוי של שמחה; אולם, הוראת 'ויצח' בכל המקרא איננה מאפשרת פירוש זה. אפילו 'ויצח' איננו בעצם בביטוי של שמחה, אלא הוא מורה על צחוק – בדרך כלל על חיוך של לעג וזלזול או על צחוק של משחק, אך לא על שמחה. ואילו 'צחק' הוא תמיד חיוך אירוני, חיוך השולל دون לחובת העצם המעורר את החיקוי. וכדרך שנאמר כאן באברהם, כן נאמר להלו' (יח, יב) בשרה: 'וותצחק שרה'; זהה בודאי איננו מורה על שמחה; אילו היה זה בביטוי של שמחה, לא הייתה שרה כופרת בו, וה' לא היה גוער בה.

"צחק", "שחק", "צעק", "יעק", "שאג" הם שרשים קרובים; ואף על פי כן הם מורים על מושגים, הנראים מנוגדים זה לזה. פעילים, שעיין הפעל הוא ע' או אי' – מורים על עצקה. פעילים, שעיין הפעל הוא ח' – מורים על צחוק. מהו מושג היסוד המשותף לתופעות אלה, השונות זו מזו? שתיהן מתעוררות על ידי ניגודים, שהזוויג ביניהם עולה יפה. התגובה האובייקטיבית לכך היא "צחוק"; התגובה הסובייקטיבית: "עצקה". תחושת ניגוד זה בעצם זו, אפילו הוא זר רק לשעה, מעוררת אותנו לצחוק; ואם הניגוד פוגע לנו – או באדם שאנחנו מזדהים אותו מভאים השתתפות בצערו – הרי אנחנו מתעוררים לצעוק. יל' קtan חbos פאה נכרית, ישיחותן כתינוק וכדו' מבאים אותנו לידי צחוק; וכן חוסר היחס שבין צפיה, ממשמה או ביצוע לבין האמצעים שלרשומות, או חוסר היחס שבין מעשה לבני התוצאות המקומות. הרוצה למדוד בשעליו את הימים או אדם מבוגר הנטקל ומועד מביא אותנו לידי צחוק; ואם אנחנו מזדהים אותו – מתוך השתתפות בצערו או בבושתו – הרי אנחנו מתעוררים לצעוק. אפילו "שחק" של שמחה מתעורר רק באדם, שזכה להתגבר על התנודות, שהצלחה למלטה מן המשוער. ואילו "צחק" – המורה על תחרות, על אימונים גופניים, על תרגילים מוסיקליים, – שרשו בשmachת האדם, שהצלחה להתגבר על מכשולים בדרכו; והרי כאן הקבלה מפתיעה לביטוי השגור לאמנות מוסיקלית: "נצח".

מכל מקום אין אדם צוחק, אלא אם כן הוא חש בדבר מגוחך. ואכן, אין לך ניגוד גדול ומוגוחך מצפיה זו שאברהם ציפה לה. אברהם היה בן מאה, ושרה הייתה בת תשעים; בשנים הרבות של נישואיהם לא נולד לו בן משרה; ועתה, כמעט קרבו ימיהם למות, ייולד להם בן זה מזו! אכן, אין לצפות כלל שכן זה ייولد; ואילו ייולד, הוא יהיה בן יחיד; והדעת נותנת, יהיה יתום מהוריו בראשית ימי נעוריו; ועל בן הזקונים היתום הזה יושתת הסיכון של עם גדול, העתיד לנצח עולמות! עליו תושתת תקות האנושות כולה! אם נשים לב רק להשתלשות הטבעית, הרי זה מגוחך בתכלית – כחררים התלויים בשערה! אכן, היה זה ניגוד גדול; וגם אברהם, – שכבר הביע את בטחונו בנפלו על

פנוי - בא לידיצחוק מאליו. וחשיבות יתרה נודעת לצחוק הזה ; הוא נזכר ונשנה להלן אצל שרה ; והוא יזכיר לדורות בשמו של הבן המובטח.

ראשית העם היהודי הרי היא מגוחכת ; תולדותיו, צפיותיו, תקוותיו וחיוו - הם יומרה נוראה ומגוחכת בעיני השכל, המחשב רק על פי הסיבותו. אך יש מובן להיסטוריה היהודית, והיא זכאית לבוגד ראש עילאי, אם דנים בה על יסוד הסיבות העליונה של עילת העילות כולם ; אם מאמינים ברצונו החופשי הכל-יכול של האל החופשי הפועל בחירות ומתערב בכוח בהלכות עולם. היה צורך שאבותינו יידעו זאת מראש, ובניהם אחרים יוכרו זאת לעד. משום כך המתין הקדוש ברוך הוא לגל "המגוחך" של אבות האומה ; משום כך הוא החל להגישים את הבתוותיו - רק משלטת כל תקווה אנושית. שכן, הוא ביקש לברוא לו עם, שהיה אצבע אלהים בקרבת האנושות ; מראשית ימיו ועד אחריות ימיו הוא יעמוד בניגוד לכל הכוחות הפעילים בהיסטוריה ; ועד היום הזה הוא מגוחך לחлотין בעיני הסכלות הkopות באלו. הצחוק מההבדח באזני היהודי בלבתו בדרכו בהיסטוריה - הוא עדות על דרכו האלהית ; אין הוא פוגע בו, שכן הוא מוכן מראש לצחוק הזה.

רש"ר הירש בראשית פרק יח - כי יראה : - יראה, שמא העליבה את האורה : לא כי צחקת - אל תתחדי ; אדרבא, אל לך לשכח - כי אכן צחקת.

רש"ר הירש בראשית פרק כא - הנולד לו אשר ילדה לו שרה - משתי הבדיקות היהנה לידתו של בן זה דבר המעורר "צחוק" בנסיבות הטבעיות (עי' לעיל יז, יז) : היהו הוא לאב עוד בגיל מאה, והיות שרה לאם עוד בגיל תשעים, וביחד לאור כל מה שהיה כרוך בלידה זו. שתי בבדיקות אלה היו נגד עיני אברהם, כאשר קרא את שם בנו - יצחק.

יצחק נראה כמו תרכובת של בניין קל ופירע. "צחיק" בבניין קל הוא הצחוק הטבעי העולה מאליו, שלמראה דבר מצחיק קשה להתפקיד ממנו. "צחיק" בבניין פיעל הוא הצחוק העולה במקומו, הלועג לפער שבין המחשבה והמעשה, בין הרציה והביצוע וכי. אפשר שכאן נרמו כבר הצד האירוני של הצחוק. הן ידע העולם את היומרה של אברהם ושרה, אותן שני ייחדי סגולה, אשר העיזו לשחות גזר זרם הזמן. הן ידע את העזותם - תקוותם, שעילה בידם לעצור את הזרם האדיר הזה ולהוביל אותו לתוך אפיק אחר ! ועתה עוד יומרה מגוחכת זו - להרכיב את כל העזותם - תקוותם על נתע רך שניטע - לאחר מכן מהלומה אחת - וכל התקווה תיקבר לעד בעודה באיבת ! כלום נתמה על בני הדור, שלא יוכל להימנע מחיק של לעג בהבטים אל עיריסתו של עם ישראל ! הן עד היום שמים לעג ולקלס את היומות החובקות - עולם של עם ישראל, עם עולם - אלה אשר לבורא - עולם אין מוקס בחישובייהם לבני מאורעות ההיסטוריה והליכות - עולם ! מלכתחילה העמדנו, אנו היהודים, במצב זה. בן - אברהם הראשון יצחק", ובשת זה יקרה עד שתימלנה התקאות, שיטוזן בהשגת חבורה והבטחותיו. אז, רק "או" - מלא שחוק פינויו (תהלים קכו, ב), ביפויו יהיה הצחוק האחרון - שהרי השם הוא "צחיק" : הוא יצחק ! והצחוק הזה לא יהיה "צחוק", אלא "שחוק" - העולה בנסיבות כהбел - פה בחיק של שמחה.

(ז) מלל. שורש זה נDIR במקרא. הוראתו היסודית : לקטוף בחטיפה - "וקטפת מלילת" (דברים כג, כו). ועוד ש"דבורי" מביע מושג שלם קרוב ל"תפרק", "טוור", "תור", "דזור" - שכולם מורים על קישור אחד של פרטיהם רבים, הרי "מללה" היא עלה בודד שנkept מעץ המחשבה, מלחה אחת, שאינה צריכה להביע אפילו מושג שלם אחד. כך "מלל" פירושו רק : לבטא חלק ממחשבה, להביע דבר רק בקירוב. מכאן שי"מליט" בספר אווב נאות בעיקר במשמעות של לעג, מליט שאין מביאות דבר בשלמותו, או אף אין מביאות שום דבר. מכאן גם : "מי ימל גבורות ה'" (תהלים קו, ב) - מי יכול לבטא דבר מגבירות ה' אף רק בקירוב. וכן גם : רבים צחקו ; אולס מי מבין כל בעלי הצחוק "מלל" לאברהם אף רק בקירוב דבר אחד מכלול המשמעות של תינוק זה שאינו חובקת בין זרועותיו ; בו אני מיניקה את כל עתידה של אומה,AMA אני בו לכל צערו אחריו ; כי הוא יקבל וימסור לזרות את קניינו הרוחני של אברהם. לא בן אחד מיניקהAMA - שרה ; בטפהה ובחנכה את הבן האחד - הרי היניקה בניס שרה - בנם, שכן "ילדתי בן לזקנינו!"

בראשית רבה וירא נג - ותאמר שרה צחוק עשה לי אלהים, ר' ברכיה בר' יהודה ברבי סימון בשם רב שמו אל רבבי יצחק ראוון בשמחה שמעון מה איכפת אליה כך שרה נפקודה אחרים מה איכפת להם, אלא בשעה שנפקודה אמן שרה, הרבה עקרות נפקדו עמה, הרבה חרשים נתקחו, הרבה סומיטים נפתחו, הרבה שוטים נשפפו.

רש"י - מצחק - לשון עבדה זהה, כמו שנאמר (שםות לב ו) ויקומו לצחק. דבר אחר לשון גiley ערים, כמה דתימא (להלן לט יז) לצחק כי. דבר אחר לשון רציחה כמו (ש"ב ב יד) יקומו נא הנערים וישחקו לפניו וגוי :

עי' פ"י הנצי"ב.